

Bočková Loudová, Kateřina

Kriarasovo století

Neograeca Bohemica. 2014, vol. 14, iss. [1], pp. 106-110

ISBN 978-80-260-7966-8

ISSN 1803-6414

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/142076>

Access Date: 06. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Konference byla ukončena valnou hromadou společnosti a volbami do správní rady. Účastníci valné hromady se věnovali aktuálním otázkám spojeným se situací neogrecistiky v Evropě, ať už je to hrozba uzavření některých kateder, vznik řecké a kyperské pobočky ESNS nebo podoba budoucí, šesté, konference. Diskusi vyvolala například otázka užitečnosti takto tematicky široce pojaté konference, nicméně z debaty vyplynulo, že většina účastníků upřednostňuje stávající interdisciplinární charakter a chtějí jej i do budoucna zachovat. Propojování vědních disciplín je ostatně trendem doby a nepochybně přináší možnost komplexního pohledu na otázky, které nás zajímají.

Předsedou Evropské společnosti novořeckých studií byl opět jednomyslně zvolen Konstantinos Dimadis, novým místopředsedou je Vassilios Sabatakakis (Švédsko), tajemníkem Tudor Dinu (Rumunsko), pokladníkem Alceste Sofou (Francie) a dalšími členy správní rady Moschos Morfakidis-Filactós (Španělsko), Anastasia Danaé Lazaridis (Švýcarsko), Ana Chikovani (Gruzie), Tatiana Markaki (Nizozemí). Z České republiky byla zvolena Markéta Kulhánková do revizní komise.

Kriarasovo století

Kateřina Bočková Loudová

Dne 22. srpna 2014 zemřel v Soluni ve věku sto osmi let jeden z nejvýznamnějších grecistů 20. století Emmanuil Kriaras. Byl světově uznávaným filologem, jehož zásluhy ve výzkumu zejména pozdně byzantské a raně novořecké literatury, zásluhy lexikografické a rovněž nezanedbatelný podíl na prosazení dimotikismu včetně zavedení monotonického systému byly již za jeho života vyznamenány mnoha cenami, řády i čestnými funkcemi, a to jak v Řecku, tak v zahraničí. Již v roce 1977 mu byla ve Vídni udělena významná Herderova cena německé nadace Alfreda Toepflera (*Alfred Toepfler Stiftung*) za celoživotní dílo. Zastával funkci čestného předsedy *Řecké společnosti srovnávací literatury* (*Ελληνική Εταιρεία Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας*) a *Všeřecké filologické společnosti* (*Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων*), byl čestným členem *Centra řeckého jazyka v Soluni* (*Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας*) a emeritním profesorem Aristotelovy univerzity v Soluni, kde mu v roce

2006 bylo u příležitosti jeho stých narozenin uděleno také nejvyšší čestné vyznamenání této instituce, tzv. *Zlatý Aristoteles* (Χρυσός Αριστοτέλης).

Emmanuil Kriaras prožil život na pozadí významných historických událostí, jichž byl sám nepřímým či přímým účastníkem, někdy dokonce spoluvůrcem. Narodil se v roce 1906 v Pireu, v chudých poměrech námořnické rodiny. Přestože, jak píše ve svých pamětech, měli doma pouze několik námořnických příruček a jeden román,¹ dokázal si najít cestu a lásku ke vzdělání především díky své matce, která i přes trvalou hmotnou nouzi rodiny velmi dbala na vzdělání Emmanuila i jeho bratrů Pavlose a Evangelose. Kriaras prožil dětství a mládí na Krétě ve městě Chania (od roku 1914). Přestože se jeho rodina ve 30. letech přestěhovala natrvalo do Atén, byla to právě Kréta, která zanechala v mladém Kriarasovi nesmazatelnou stopu, jež se později projevila jeho dlouhodobým odborným zájmem o krétskou literaturu.

Zcela zásadní a formující vliv na Kriarasovu dimotikistickou orientaci měla také Psycharisova návštěva Kréty v roce 1925 během jeho poslední návštěvy Řecka. Kriaras byl tehdy díky finanční podpoře stipendijního fondu (*Ακαδημαϊκό οικοτροφείο*) již studentem Filozofické fakulty aténské univerzity (studia v letech 1924–1929) a Psycharisovým velkým obdivovatelem, třebaže se nakonec nestal bezvýhradným zastáncem Psycharisova řešení jazykové otázky. Tento obdiv ještě zesílil poté, co měl Kriaras možnost osobně s Psycharisem diskutovat či se účastnit jeho přednášek. Během univerzitních studií, v roce 1926, Kriaras navštěvoval také sérii přednášek Manolise Triandafyllidise k jazykové otázce, zblízka rovněž sledoval činnost Dimitrise Glinose a Aleka Delmuzose, dvou hlavních představitelů tzv. vzdělávacího dimotikismu.² Všechny tyto osobnosti mu pomáhaly utvářet si názory na jazykovou otázku, k jejímuž řešení měl svým podílem teprve přispět.

Vědecká kariéra Emmanuila Kriarase začala v tehdy právě založeném *Středověkém archivu aténské Akademie* (*Μεσαιωνικό Αρχείο της Ακαδημίας Αθηνών*), kde pracoval celých dvacet let (1930–1950), roku 1939 se stal jeho ředitelem. Již jako zaměstnanec archivu obhájil na aténské univerzitě v roce 1938 disertační práci s názvem *Eseje o pramenech Erotokrita* (*Μελετήματα περί τας πηγάς του Ερωτοκρίτου*). Ovšem jeho pokusy vstoupit na akademickou půdu jako neogrecista končily opakovanými neúspěchy – přes veškerá doporučení nezískal místo odborného asistenta na aténské univerzitě v roce 1938, neuspěl ani později v letech 1944 a 1948 při pokusu získat místo na *Katedře novořecké filologie* soluňské univerzity.³ Nezdár na půdě novořecké filologie nasměřoval mladého Kriarase ještě více ke studiu byzantské

1 Kriaras (2009: 25).

2 Ibid., 48–52.

3 Ziogas (2001: 22).

literatury a toto „vyhnanství v byzantské oblasti“, ⁴ jak sám nazývá svou tehdejší situaci, ho přimělo k rozhodnutí předložit Akademii návrh na vytvoření soupisu pozdně byzantského a pobyzantského lexika v lidové řecké literatuře (1100–1669). V roce 1956 tak začaly první přípravy na tvorbu slovníku a také první potíže se zajištěním ekonomické podpory pro takto ambiciózní projekt. I přes veškeré nesnáze finančního charakteru se Kriarasovi podařilo s podporou jeho spolupracovníků do roku 1997 vydat 14 svazků *Slovníku středověké lidové řečtiny 1100–1669* (*Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας 1100–1669*). V roce 1997, během těžké nemoci své ženy, pak světil Emmanuil Kriaras další vedení prací na slovníku svému dlouholetému spolupracovníkovi a příteli, profesoru Ioannisovi Kazazisovi z *Centra řeckého jazyka* v Soluni.⁵

Kriarasova univerzitní a pedagogická kariéra začala až v roce 1950, kdy už jako renomovaný vědec získal na Aristotelově univerzitě v Soluni místo profesora na *Katedře středověké řecké filologie* (*Εδρα της Μεσαιωνικής Ελληνικής Φιλολογίας*). Odtud byl v lednu 1968 stejně jako mnoho jiných propuštěn jako odpůrce vojenské junty, což ho podnítilo k intenzivní práci na *Slovníku středověké lidové řečtiny*, takže již v roce 1969 byl vydán jeho první svazek. Kriaras však nikdy nezůstal uzavřen pouze ve světě byzantské či raně novověké řečtiny. Věren svým ideálům z mládí, věnoval se po celý svůj život také výzkumu novořeckých autorů, kteří měli nějaký vztah k dimotiki, a její propagaci. Po pádu pravicové diktatury v roce 1974 Kriaras „silně pocítoval nutnost více bojovat za prosazení dimotiki“.⁶ Stal se členem komise, jež měla upravit Triandafyllidisovu gramatiku z roku 1941 (*Νεοελληνική γραμματική /της δημοτικής/*) pro potřeby školské výuky, v roce 1982 vedl komisi, která převedla do dimotiki hlavní právní kodexy a listiny a později i řeckou ústavu z roku 1975. Za Papandreovy vlády pak v roce 1982 předsedal rovněž komisi, která Ministerstvu školství předložila konkrétní návrh na zavedení monotonickeho systému. Jeho činnost v této oblasti vyvrcholila sestavením *Nového řeckého slovníku soudobé dimotiki (psané i mluvené)* (*Νέο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας /γραπτής και προφορικής/*) z roku 1995.

V pozadí, avšak nikoliv ve stínu úspěšné Kriarasovy vědecké dráhy stála jeho žena Ekaterini Striftu-Kriara. Kriaras opakovaně zdůrazňuje, že to byla právě ona,

4 Kriaras (2009: 273).

5 Emmanuil Kriaras věnoval *Centru řeckého jazyka* veškerý svůj přípravný materiál ke slovníku až po písmeno Ω. Pod vedením profesora Kazazise vznikly od roku 2006 další 4 svazky slovníku (15.–18.), poslední, 18. svazek (*προβιδιάζω – ραβέντι*) byl vydán v roce 2012. Centrum dále připravilo dvojdielný *Stručný slovník středověké lidové řečtiny 1100–1669* (Kazazis – Karanastasis et al. (eds.) 2001, 2003) zahrnující výběr lexika z prvních 14 svazků (*A – παραθήκη*).

6 Kriaras (2009: 277).

kdo ho podporoval v každém jeho vědeckém záměru, a že za veškeré své životní úspěchy vděčí právě jí.⁷ Vzali se v roce 1936 a jejich manželství bylo natolik harmonické, že se Kriaras během těžké nemoci a po následné smrti své ženy v roce 2000 z aktivního veřejného i vědeckého života zcela stáhl. Veškerou energii soustředil v tomto období na uspořádání svého vědeckého archivu. Vydal 14 svazků obsahujících jeho korespondenci s významnými osobnostmi a vzdělanci 20. století,⁸ svou autobiografii⁹ či biografii své ženy.¹⁰ V roce 2010 pak Kriaras přijal nabídku profesora Kazazise, aby bylo na webovém portálu *Centra řeckého jazyka* v Soluni (www.greek-language.gr) zveřejněno v digitalizované podobě jeho souborné dílo. Záměr byl dokončen o dva roky později a díky němu má odborná grecistická obec volný přístup k téměř kompletnímu Kriarasovu dílu¹¹ včetně plného znění jeho *Slovníku středověké lidové řečtiny*.

Přestože si Kriaras uskutečnil, jak sám píše, „sen svého vědeckého života“,¹² ve kterém ho i v těžkých obdobích posilovala láska k vědecké práci, sklonek jeho života silně poznamenala osobní osamělost a životní deziluze. „Nemoc mé ženy mě přesvědčila o tragičnosti lidského života. Po jejím odchodu už jen přežívám... Svůj život vnímám jako tragickou zkušenost,“¹³ píše Kriaras ve svých pamětech z roku 2009. „Neděsí mě smrt. To, co mě děsí, je neznámá cesta ke smrti. To, čeho se bojím, je nemoc.“¹⁴ O pět let později pak Emmanuil Kriaras odchází tiše a bez bolesti, na zástavu srdce. Přál si být pohřben na milované Krétě. Jeho ostatky jsou uloženy na městském hřbitově v Chanii.

Bibliografie

- Kazazis, I. N. – Karanastasis, T. A. et al. (eds.) 2001, 2003. *Epitomi tu Lexiku tis meseonikis ellinikis dimodus grammatias 1100–1669 tu Emmanuil Kriara* I, II. Thessaloniki. [Καζάζης, Ι. Ν. – Καραναστάσης, Τ. Α. & ομάδα συνεργατών (επιμ.) 2001, 2003. *Επιτομή του Λεξικού της μεσαιωνικής ελληνικής δημόδους γραμματείας 1100–1669 του Εμμανουήλ Κριαρά*, τόμ. Α', Β'. Θεσσαλονίκη.]
- Kriaras, E. 2001. *Pragmatosis ke onira. Stathmi mias porias*. Thessaloniki. [Κριαράς, Ε. 2001. *Πραγματώσεις και όνειρα. Σταθμοί μιας πορείας*. Θεσσαλονίκη.]

7 Ibid., 238ff., 278, 280.

8 Viz např. Kriaras (2001), Kriaras (2007), Kriaras (2010).

9 Kriaras (2009).

10 Kriaras (2008).

11 Některá Kriarasova díla dosud nemohla být kvůli právům nakladatelství zveřejněna online. Pro kompletní soupis Kriarasovy bibliografie do roku 2008 viz Ziogas (2008).

12 Kriaras (2009: 279).

13 Ibid., 278.

14 Ibid.

- Kriaras, E. 2007. *Allilografia. Epistoles logion tu ikostu eona*. Thessaloniki. [Κριαράς, Ε. 2007. *Αλληλογραφία. Επιστολές λογίων του εικοστού αιώνα*. Θεσσαλονίκη.]
- Kriaras, E. 2008. *Mnimi Ekaterinis Striftu-Kriara. Spondi ston tafo tis syndrofu*. Thessaloniki. [Κριαράς, Ε. 2008. *Μνήμη Αικατερίνης Στριφτού-Κριαρά. Σπονδή στον τάφο της συντρόφου*. Θεσσαλονίκη.]
- Kriaras, E. 2009. *Makras zois agonismata*. Athina. [Κριαράς, Ε. 2009. *Μακράς ζωής αγωνίσματα*. Αθήνα.]
- Kriaras, E. 2010. *Selides pnevmatikis porias. Grammata pros Ellines ke xenus 1945-2000*. Thessaloniki. [Κριαράς, Ε. 2010. *Σελίδες πνευματικής πορείας. Γράμματα προς Έλληνες και ξένους 1945-2000*. Θεσσαλονίκη.]
- Ziogas, Chr. P. 2001. *Emmanuil Kriaras: Viografika - Ergografika*. Thessaloniki. [Ζιώγας, Χρ. Π. 2001. *Εμμανουήλ Κριαράς: Βιογραφικά - Εργογραφικά*. Θεσσαλονίκη.]
- Ziogas, Chr. P. 2008. *Emmanuil Kriaras*. Thessaloniki. [Ζιώγας, Χρ. Π. 2008. *Εμμανουήλ Κριαράς*. Θεσσαλονίκη.]